

Варипаєв Олексій Михайлович

*доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін ДБТУ,
кандидат філософських наук, доцент
e-mail: varupaev@ukr.net*

Міносян Андрій Сергійович

*професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін ДБТУ,
кандидат історичних наук, доцент
e-mail: minosian02@gmail.com*

**ОСВІТА І ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ: УНІВЕРСИТЕТ ЯК ПРОСТІР
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

Український університет як соціальний інститут за останні кілька десятиліть опинився в такій ситуації, яку в гуманітарній літературі можна характеризувати як своєрідний відтворювач політики пам'яті. Відбулося різке збільшення інтересу до минулого, що було пов'язане з деконструюванням імперських наративів і спробами створити нову конфігурацію національної історії. Якщо для радянського університету були нормативними жорсткі канони, задана жорстка ієрархія подій та постатей, то сучасний заклад вищої освіти вже функціонує в режимі конкуренції дискурсів і наративів. Таким чином, зміна політичного режиму призвела, таким чином, до перегрупування символічних акцентів і переосмислення головних сюжетів минулого часу для студентів. Це проявляється, насамперед, в поєднанні нових навчальних курсів, переосмислені старих, запровадженні цифрових медіапрактик, ритуалів вшанування, що відповідно задає контекст співприсутності в історичних подіях поруч із історичними травмами і перемогами.

Треба виходити з того, що історична й колективна пам'ять є не просто сумою знань про минуле, вона стає способом ідентифікації, конструювання національного «ми» і розподілу приналежності. Університетська аудиторія перетворюється на місце, де конкурують різні моделі громадянської свідомості від пасивного сприйняття пануючого наративу до критичної рефлексії та переозначення подій, що відбувалися. Сучасний університет надає своєрідні

ментальні та символічні ресурси, що дозволяє молоді дещо по-іншому дивитись на історичні практики, знаходити своє місце в їхньому переосмисленні.

Сьогодні історична пам'ять стає базовим ресурсом формування національної ідентичності, оскільки формує й пов'язує спільноту з координатами сучасної політичної дійсності. Згадки про родинну пам'ять, про радянські репресії або депортації стають джерелом недовіри до імперських наративів, відіграють таку ж роль, як і новітні воєнні втрати, що інтегруються в новий національний Пантеон пам'яті. Тому університет має поставати не тільки місцем трансляції знань, але й місцем, де різні покоління, різні регіональні ментальності будують нові принципи взаємодії.

Слід зазначити, що, вибудовуючи новітню парадигму педагогіки вищої школи, потрібно, щоб така громадянська компетентність не зводилася до якогось окремого курсу, а формувалася в усіх вимірах університетського життя, від набуття формальних знань до неформальних студентських ініціатив. Для однієї частини освітньої компоненти є ключовим розробка спеціалізованих дисциплін, в той час як для інших вирішальним є своєрідна інституційна атмосфера, де кожен навчальний модуль, проєкт або форма має містити компонент відповідальності за загальне суспільне благо, поступово формувати ідеал інтегрованого навчання, яке поєднує академічний зміст із виховними програмами. Кореляційний характер таких практик забезпечує стійкі ціннісні зміни в світогляді студентів, перетворення навчальних процесів на дієву участь у житті співгромадян. Для українських університетів, які перебувають в умовах війни та міграції, подібне означає, що політика пам'яті повинна містити різноманітну роботу з досвіду війни, вимушеного переселення, волонтерства, з усього різноманіття, з якого формується новий демократичний модус громадянської згуртованості.

Таким чином, сучасний український університет у сучасній Україні постає як багатовимірний та багаторівневий простір, де перетинається політика пам'яті, локальні наративи, трансформовані війною уявлення студентів про минуле та майбутнє. Поруч із функцією виробництва знання університет

дедалі активніше повинен виконувати роль середовища формування культурних та ціннісних орієнтацій, у якому молодь напрацьовує свої власні модули відповідальності та дієвого спротиву нав'язаним тоталітарним моделям і спотвореної історичної пам'яті.

Література

1. Варипаєв, О. М., Міносян, А. С. (2024). Світогляд фахівця як основа професійної діяльності // Інноваційні технології і методика викладання гуманітарних дисциплін: теорія і практика технічних закладів вищої освіти: матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. з проблем вищ. освіти і науки, м. Харків, 18 квіт. 2024 р. ХНАДУ.–С. 16–18.

2. Варипаєв О.М., Міносян А.С. Світоглядна трансформація студентства в умовах соціополітичних викликів України // Актуальні проблеми викладання освітніх компонентів соціально гуманітарного спрямування у вищій школі [Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції 05 червня 2025 р., м. Херсон]. Херсон: Херсонська державна морська академія, 2025. С. 35-40. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5318201>

3. Міносян А., Варипаєв О. Західна стратегія та українське питання: історичний досвід, реалії, перспективи / «Актуальні питання у сучасній науці»: журнал №4 (34) 2025. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-4\(34\)-1476-1489](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-4(34)-1476-1489)

4. Міносян А.С., Варипаєв О.М. Формування політичної культури студентства в контексті реорганізації освітнього процесу // Актуальні проблеми викладання освітніх компонент соціально-гуманітарного спрямування у вищій школі [Збірник матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конференції 15-16 червня 2023 р., м. Херсон]. Херсон: Херсонська державна морська академія, 2023.- С. 40-45.